

Μυρσίνη

Σαπφώ

Γεννήθηκα στη Μυτιλήνη και είμαι ο καρπός της ένωσης μιας κοπέλας καλής οικογενείας κι ενός αυτοδημιούργητου ακτινολόγου. Η μαμά μου, η Σαπφώ, δεν υπήρξε ποτέ ωραία, πολλώ δε μάλλον χαριτωμένη. Υπήρχαν ζωηρές αμφιβολίες για το αν υπήρξε έξυπνη, παρότι σίγουρα δε θα την έλεγες κουτή. Απλώς δεν εκδήλωνε την όποια εξυπνάδα της με τρόπους αναμενόμενους ή, έστω, ευδιάκριτους. Δεν ήταν καπάτσα, δεν ήταν επικοινωνιακή, δεν ήταν «μέσα στα πράγματα».

Πήρε μαθήματα στο σπίτι κατά τα χρόνια του δημοτικού σχολείου και διακρίθηκε για την επιμέλειά της. Η δασκάλα της, μια ευτραφής και μπριόζα χήρα, η κυρία Ζιζή, απολάμβανε τη δουλειά της στο σπίτι της Σαπφώς, κατ' αρχάς για τα πλούσια τραταμέντα που κατέφταναν πάνω στον ασημένιο δίσκο με την έναρξη του μαθήματος, κατά δεύτερον για τις λοξές ματιές και τα παιχνιδιάρικα σχόλια του παππού μου, του Επαμεινώνδα, και κατά τρίτον και τελευταίον για τις επιδόσεις της μαθήτριάς της.

«Δε με κουράζει καθόλου το χρυσό μου», ανακοίνωνε στους

γονείς σε τακτά χρονικά διαστήματα, υπό τύπον ελέγχου προόδου. «Είναι εργατικώτατο δε», πρόσθετε με ένα ίχνος έκπληξης, σαν να μην μπορούσε να διακρίνει το λόγο για τον οποίο η Σαπφώ κατέβαλλε τόσο κοπιώδεις προσπάθειες προκειμένου να μορφωθεί. Η μόρφωση δεν αποτελούσε αξιοζήλευτο προσόν για μια γυναίκα τη δεκαετία του τριάντα στη Μυτιλήνη.

«Γαμπρό θα βρει;» παρενέβαινε ο κύριος Επαμεινώνδας, τοποθετώντας τα θέματα στη σωστή τους ιεραρχία. «Αυτό με ενδιαφέρει εμένα. Να βρει γαμπρό, να καλοπαντρευτεί».

«Θα βρει, και βέβαια θα βρει. Γιατί να μη βρει δηλαδή;» έσπευδε να τον καθησυχάσει η χαριεστάτη δασκάλα.

Όμως η Σαπφώ δεν έβρισκε γαμπρό με τίποτα και, το χειρότερο, δεν προσπαθούσε. Εις μάτην περίμεναν τα κεντητά τραπεζομάντιλα και τα ασημένια μαχαιροπίρουνα μέσα στις κασέλες. Εις μάτην έμπαιναν κι έβγαιναν οι άσπρες μπαλίτσες ναφθαλίνης κάθε χρόνο στα ντουλάπια με τα λινά σεντόνια. Η Σαπφώ ήταν τέλεια νοικοκυρά ήδη από την ηλικία των δώδεκα ετών, όχι επειδή το επιδίωξε, αλλά επειδή της άρεσε να περνάει το χρόνο της με τις καμαριέρες και τη μαγείρισσα, ακούγοντας τα γέλια και τα κουτσομπολιά τους, τους καβγάδες και τις διηγήσεις τους. Η κουζίνα και το πλυσταριό ήταν χώροι που πάλλονταν από ζωή και ένταση. Στο σαλόνι βασιλεύε σιωπή, στο δωμάτιο των γονιών της η είσοδος ήταν απαγορευμένη, ενώ το δικό της δωμάτιο κάποιες στιγμές γέμιζε τόσο ασφυκτικά από τη συνεχή παρουσία της ώστε την έπιανε δυσφορία.

Η κατ' οίκον διδασκαλία έλαβε τέλος με την έναρξη των γυμνασιακών σπουδών. Το τέλος της συνέπεσε με το ατυχές περιστατικό της αποκάλυψης του κρυφού ερωτικού δεσμού που διατηρούσε ο κύριος Επαμεινώνδας με τη δασκάλα της Σαπφώς.

Η γιαγιά μου, η Μυρσίνη, αντέδρασε με χαρακτηριστική ψυχραιμία. Η Σαπφώ την άκουσε να σχολιάζει στην εξαδέρφη της, που είχε έρθει να την επισκεφτεί: «Περί ορέξεως κολοκυθόπιτα». Καθόταν στητή στην άκρη της καρέκλας, με τα πόδια σταυρωμένα και τις παλάμες ακουμπισμένες λίγο πάνω από το γόνατο, η μια να καπακώνει την άλλη. Έμοιαζε καταπληκτικά με κάδρο. Η Σαπφώ, ανάμεσα στα δύο φύλλα της μισάνοιχτης πόρτας του σαλονιού, στύλωσε τα μάτια της στο σημείο αυτό, λες και κάτω ακριβώς από το βουναλάκι που σχημάτιζαν οι δύο παλάμες βρισκόταν αυτό που η μαμά της τόσο επιμελώς έκρυβε.

Όμως η κυρία Μυρσίνη δεν το αποκάλυψε ποτέ. Όλα συνεχίστηκαν όπως πριν. Ο μπαμπάς της πηγαينوερχόταν στη δουλειά του, το τραπέζι στρωνόταν δύο φορές την ημέρα, οι γονείς της πήγαιναν σε σπίτια φίλων για χαρτιά και βεγγέρες κι εκείνη έκανε αλματώδη πρόοδο στο πιάνο κοπανώντας τα πλήκτρα όλο και περισσότερες ώρες κάθε μέρα. Όταν έπαιζε πιάνο ξεχνούσε την κολοκυθόπιτα. Όταν σταματούσε την ξαναθυμόταν και μελαγχολούσε.

Κάποτε όμως δεν άντεξε. Ήταν φιλομαθής και περίεργη. Ήταν το καλοκαίρι που έκλεισε τα δώδεκα. Έκανε πολλή ζέστη κι από τα κουφωμένα ξύλινα παντζούρια έμπαινε ένα δειλό αεράκι, που έκανε τις διάφανες λεπτές κουρτίνες να φουσκώνουν και να ξεφουσκώνουν με ακανόνιστο ρυθμό.

«Μαμά, τι εννοούσατε “περί ορέξεως κολοκυθόπιτα” εκείνο το απόγευμα που μιλούσατε με τη θεία Νίνα για τον μπαμπά και την κυρία Ζιζή;»

Η μαμά της ήταν σκυμμένη πάνω από ένα ανοιχτό συρτάρι. Δεν αντέδρασε ακούγοντας την ερώτηση. Έπειτα όρθωσε το κορμί της, γύρισε απότομα προς τη Σαπφώ και της άστραιψε ένα

ηχηρό χαστούκι, που προσγείωσε αναπάντεχα στο μάγουλό της δεκάδες τοιμήματα καρφίτσας.

«Δε σου επιτρέπω», είπε με μια φωνή που ήταν σαν ψιθυριστή κραυγή.

Η φωνή δεν έβγαινε μόνο από το στόμα της, αλλά και από τα ρουθούνια της, τα μάτια της και το κατά τόπους κόκκινο ντεκολτέ της.

«Αναιδεστάτη», πρόσθεσε με μια εκπνοή και γυρνώντας της την πλάτη βγήκε από το δωμάτιο.

Η Σαπφώ έμεινε μόνη. Οι κουρτίνες πάλλονταν σαν πονόψυχα σύννεφα που είχαν προσγειωθεί στο δωμάτιο για να την πάρουν μαζί τους. Τυλίχτηκε μέσα τους κι έκλαψε πικρά.

Κανείς δεν ανέφερε ξανά το όνομα Ζιζή μέσα στο σπίτι τους. Η στρουμπουλή και κεφάτη δασκάλα άφησε πίσω της τον απόηχο του γέλιου της και της κολόνιας γιασεμί, μέχρι που σιγά σιγά έσβησαν κι αυτά. Εκείνο που έμεινε να τη θυμίζει στα χρόνια που ακολούθησαν ήταν η συνταγή της κρέμας караμελέ, που εκτελούνταν με την επαναστατική τακτική του σιδερώματος. Το πυρωμένο σίδερο για τα ρούχα τοποθετούνταν απαλά πάνω στη ζάχαρη, η οποία έλιωνε και δημιουργούσε τη λαχταριστή караμελωμένη κρούστα. Το γλυκό αυτό μετονομάστηκε από την κυρία Μυρσίνη από «κρέμα της Ζιζής» σε «κρέμα της προκομμένης». Εμφανιζόταν μέσα σε μικρά γυάλινα μπολάκια που ξεχειλίζαν γλύκα και σε έκαναν πάντα να θες λίγο ακόμα. Όμως ο μεγάλος ασημένιος δίσκος με τα σκαλιστά χερούλια είχε αποσυρθεί ανεπιστρεπτί, όπως ακριβώς και η κυρία Ζιζή.

Στο γυμνάσιο η Σαπφώ διακρίθηκε για τις επιδόσεις της. Αρίστευε κάθε χρόνο σε όλα τα μαθήματα, με εξαίρεση τη Γυμναστική, την οποία θεωρούσε παντελώς άχρηστη και ανόητη.

Οι συμμαθήτριές της ζητούσαν τη βοήθειά της και η Σαπφώ ακούραστα έλυνε απορίες και ασκήσεις Άλγεβρας. Παρ' όλο που σπανίως λάμβανε μέρος στα κουτσομπολιά και στα γέλια τους, κανείς ποτέ δεν την κορόιδεψε ούτε την απέκλεισε από την παρέα. Η Σαπφώ κέρδιζε το σεβασμό, αν όχι τη συμπάθεια. Ήξεραν επίσης πως δεν επρόκειτο ποτέ να τις μαρτυρήσει. Εντύπωση προξένισε η στενή φιλία της με την Μπέμπα, την πιο ωραιοπαθή και ζωηρή συμμαθήτριά της. Η σχολική τοάντα της Μπέμπας περιλάμβανε απαραίτητως βούρτσα, κραγιόν και καθρεφτάκι, σπανιότερα βιβλία και τετράδια. Την ώρα του μαθήματος έσκυβε πάνω από το βιβλίο της Σαπφώς, και μάλιστα το τραβούσε προς το μέρος της ενοχλημένη, ενώ πρωί πρωί την περίμενε με αγωνία στην είσοδο του σχολείου για να της πει τα μαθήματα.

«Την κεντρική ιδέα», απαιτούσε.

Και η Σαπφώ έστυβε το κεφάλι της για να συμπύξει σε μία κεντρική ιδέα την άλωση της Κωνσταντινούπολης, τις πολυπαραγοντικές εξισώσεις και την τρίτη ραψωδία της Ιλιάδας.

Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής τα καταναγκαστικά πηγαινέλα στην αγορά, οι εξοντωτικές πρόβες φουστανιών, οι πολλαπλές προσκλήσεις κόπασαν, και μαζί με αυτά η αγωνία της εύρεσης γαμπρού. Η Σαπφώ δεν ήταν κοινωνική, δεν ήταν κοκέτα, δεν της άρεσε να χορεύει. Της άρεσε να διαβάζει και να παίζει πιάνο. Μέσα από τα αναγνώσματά της, τα οποία είχαν κατά κύριο λόγο πατριωτικό ή θρησκευτικό χαρακτήρα – άντε και κανένα ρομαντικό μυθιστόρημα που περνούσε από την αυστηρή λογοκρισία της μαμάς της – ανέπτυξε μια άκαμπτη ηθική κι έναν ιδεαλισμό, που την απομάκρυναν ακόμα περισσότερο από το κλίμα της εποχής.

Ένας ηδονικός αμοραλισμός, ανεπιτυχώς καμουφλαρισμένος πίσω από τους κοινωνικούς τύπους, βασίλευε στην επαρχιακή αστική τάξη. Η Μπέμπα τα έφτιαξε με τον καλύτερο φίλο του μπαμπά της, στον οποίο οι συμμαθήτριές της αναφέρονταν με το συνθηματικό Ραμόνα. Ανατριχιαστικές λεπτομέρειες της ερωτικής τους ζωής έκαναν το γύρο του προαυλίου, με αποκορύφωμα την αποκάλυψη ότι έκαναν έρωτα ξαπλωμένοι πάνω στην ελληνική σημαία, την οποία έστρωναν στα σανίδια του συμβολαιογραφείου της Ραμόνας.

«Κάτσε ν' ακούσεις», έλεγε αλαφιασμένη η Μπέμπα.

«Δε θέλω ν' ακούσω», απαντούσε η Σαπφώ.

Ο παράνομος δεσμός της Μπέμπας τής έφερνε στο μυαλό την κυρία Ζιζή και τον μπαμπά της.

Το ειδύλλιο τελείωσε άδοξα με την ανεπιτυχή απόπειρα αυτοκτονίας της μαμάς της Μπέμπας όταν έγινε γνωστό. Όμως η Μπέμπα δεν πτοούνταν και αυτό ήταν που θαύμαζε η Σαπφώ, την αστείρευτη όρεξή της για κάθε είδους απόλαυση, την παντελή απουσία ενδοιασμών και την ακλόνητη πίστη στη γοητεία της.

Η Σαπφώ ερωτεύτηκε με τη σοβαρότητα και τη μονολιθικότητα που τη διέκρινε σε καθετί με το οποίο καταπιανόταν.

«Ή αυτόν ή κανέναν», είπε ανέκφραστα στον πατέρα της, ο οποίος είχε πλέον απαυδήσει από τις αλλεπάλληλες απορρίψεις όλων των υποψήφιων γαμπρών.

«Ό,τι πεις εσύ, κόρη μου», απάντησε ο κύριος Επαμεινώνδας ενώ ρίγη ανακούφισης τον διαπερνούσαν.

Κατέβαιναν την μπροστινή μαρμάρινη σκάλα του ιατρείου του Θεμιστοκλή, όπου η Σαπφώ είχε πάει για μια ακτινογραφία

θώρακος εξαιτίας ενός επίμονου ξερόβηχα. Για να ακριβολογούμε, ο πατέρας της κατέβαινε κι εκείνη δίπλα του πετούσε. Τόσο περίεργη ήταν μάλιστα αυτή η έλλειψη βάρους, η οποία ξεκινούσε από ένα μούδιασμα στα πέλματα κι απλωνόταν ακτινωτά σε όλο της το σώμα, ώστε πιάστηκε από το κάγκελο κι ανασήκωσε το πόδι της στρίβοντας το παπούτσι προς τα μέσα, για να κοιτάξει τη σόλα. Την εξέτασε με αυστηρότητα, σαν να την επέπληττε για την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά των πελμάτων της. Σαν να είχε αποτύχει να τους βάλει φρένο.

Ο κύριος Επαμεινώνδας κοντοστάθηκε και γύρισε να την κοιτάξει.

«Πάτησες τίποτα;» τη ρώτησε.

«Όχι», μουρμούρισε η Σαπφώ σχεδόν βαρυγκομώντας. «Απλώς την πάτησα».

Ήξερε ότι δεν ήταν φτιαγμένη να αντέχει τα δυνατά πάθη. Όπως επίσης και ότι δεν επρόκειτο να παντρευτεί παρά μονάχα στην περίπτωση που θα ένιωθε ένα δυνατό πάθος. Η έλευση του πάθους αυτού στη ζωή της δεν είχε τίποτα το πανηγυρικό. Το αποδέχτηκε όπως αποδεχόμαστε μια σοβαρή διάγνωση. Είχε διαβάσει πολλά για τον έρωτα, είχε ακούσει τις συμμαθήτρίες της να τον περιγράφουν και είχε προσπαθήσει να τον φανταστεί. Όχι γιατί τον λιμπιζόταν, αλλά για να είναι προετοιμασμένη. Η φαντασία της δεν ήταν σε καμία περίπτωση το φόρτε της. Ο έρωτας αρνιόταν πεισματικά να υπακούσει στα καλέσματά της – τόσο περίπλοκες και ασαφείς ήταν οι πληροφορίες που είχε μαζέψει γι' αυτόν. Όσπου πήγε για ακτινογραφία.

«Πέρασε, κούκλα μου, πίσω από το παραβάν και ξεντύσου από τη μέση και πάνω», της είπε ο γιατρός με ένα πλατύ χαμόγελο.

Τα κάτασπρα δόντια του γυάλιζαν στο ημίφως της ακτινολογικής αίθουσας. Η Σαπφώ ξεντύθηκε τρέμοντας κι εμφανίστηκε με αβέβαια βήματα μπροστά του δύο λεπτά αργότερα.

«Έλα να σταθείς εδώ τώρα», την προσκάλεσε εξακολουθώντας να χαμογελά πλατιά. «Έτσι», πρόσθεσε ισιώνοντας τους ώμους της με τις παλάμες του. «Και τώρα κράτα την αναπνοή σου», την πρόσταξε και κρύφτηκε σε ένα δωματάκι.

Αμέσως μετά εμφανίστηκε ο έρωτας, υπό μορφή μεγάλης κρύας μεταλλικής πλάκας, που τη συνέθλιψε.

«Θαυμάσια», ανακοίνωσε ο Θεμιστοκλής. «Ανάπνευσε κανονικά».

Όμως η Σαπφώ δεν μπορούσε να αναπνεύσει κανονικά.

«Πεντακάθαρη», της ανακοίνωσε λίγο αργότερα, ενώ καθόταν δίπλα στον πατέρα της σε ένα άβολο διθέσιο καναπεδάκι.

Η ακτινογραφία, λουσομένη σε εκτυφλωτικό φως, τους κοιτούσε από ψηλά. Επεξεργάστηκε το θώρακά της τρομαγμένη κι αναρωτήθηκε αν ο έρωτας αποτυπώνεται.

Ο Θεμιστοκλής τους αποχαιρέτησε στην έξοδο με μια θερμή χειραψία, που περιτύλιξε το χέρι της και κόλλησε πάνω του. Όταν έκλεισε την πόρτα πίσω του, η Σαπφώ κοίταξε την παλάμη της εκστασιασμένη. Την έφερε μπροστά στο πρόσωπό της και την περιέστρεψε σαν χορεύτρια του φλαμένκο. Το χέρι της ήταν το εκμαγείο του δικού του.

Η ζωή του Θεμιστοκλή και της Σαπφώς κύλησε ξένοιαστα και αδιατάρακτα για πολλά χρόνια. Εκείνη τον λάτρευε με συνέπεια και σοβαρότητα, χωρίς εξάρσεις. Φρόντιζε να περιβάλλεται από οτιδήποτε του έδινε χαρά, πράγμα εύκολο, μια και ο Θεμιστοκλής χαιρόταν με το παραμικρό και το εκδήλωνε γενναιόδωρα. Θα έλεγε κανείς ότι η ζωή τού επιφύλασσε μια ευχάριστη έκπλη-

ξη κάθε στιγμή. Η Σαπφώ έκανε το καθήκον της κι ο Θεμιστοκλής το κέφι του. Η αρμονία ήταν τέλεια. Με την αστείρευτη ζεστασιά του, της συμπεριφερόταν σαν να ήταν χαριτωμένη και παιχνιδιάρα τόσο που άρχισαν σιγά σιγά να διαφαίνονται πάνω της κάποια ψήγματα αλλαγής προς αυτή την κατεύθυνση.

«Πάλι διαβάξεις;» την απόπαιρνε και περνώντας από δίπλα της άρπαζε το βιβλίο της και το πετούσε απρόσεκτα στον απέναντι καναπέ.

«Αχ, αυτά τα άγαρμπα να μην έκανες...» τον επέπληττε ψάχνοντας να βρει τη χαμένη της σελίδα, ενώ τα μάτια της χαμογελούσαν. «Ένα παιδί είσαι», πρόσθετε με επιείκεια.

Ταξίδευαν συχνά στο εξωτερικό. Εκείνη απολάμβανε το κέφι του και την ξενιοσιά του, ενώ εκείνος την αρχοντιά και την καλαισθησία της. Ήταν περήφανος για τη γυναίκα του. Περιπατούσαν, επισκέπτονταν μουσεία, έτρωγαν σε εστιατόρια κι αγόραζαν ρούχα. Συζητούσαν με σοβαρότητα μπροστά στις βιτρίνες, ύστερα η Σαπφώ έμπαινε κι έβγαινε από δεκάδες δοκιμαστήρια και στεκόταν μεταξύ καθρέφτη και Θεμιστοκλή με ένα μείγμα αμηχανίας και αυταρέσκειας. Η κομψότητα ήταν μια πλευρά του εαυτού της που αναπτύχθηκε όψιμα. Ο Θεμιστοκλής τη φωτογράφιζε με μαντίλια και μεγάλα γυαλιά ηλίου σε στιλ Γκρέις Κέλι να απολαμβάνει τη θέα σε αυστριακές βουνοπλαγιές ή να πίνει καφέ σε ψάθινες καρέκλες γαλλικών μπιστρό. Φαίνεται ήρεμη κι ευδιάθετη στις φωτογραφίες αυτές. Κοιτώντας τον εαυτό της, η Σαπφώ αναγκάστηκε να παραδεχτεί πως είχε ωραίο σώμα κι ένα καθ' όλα αξιοπρεπές πρόσωπο. Όσο μεγάλωνε τόσο ομόρφαινε. Ίσως γιατί ο ενθουσιασμός της παιδικής ηλικίας, ακόμα και της πρώτης νεότητας, ποτέ δεν της ταίριαξε. Το πρόσωπό της την περίμενε συνοφρυωμένο να μεγαλώσει κι όταν αυτό συνέβη

επιτέλους χαλάρωσε κι έστρωσε. Στα κατοπινά χρόνια της ζωής της, ανακαλώντας εκείνα τα ταξίδια, στη μνήμη της αναδύονταν τα φουστάνια, δίπλα στα αξιοθέατα, στα τοπία και στα φαγητά, σαν σημαίες που σηματοδοτούσαν το πέρασμά της από τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

«Μια μουσελίνα ντραπέ από τη Μαδρίτη, άσπρη με μαύρα πουά, ραμμένη πάνω σε στράπλες φουρό από κάμποτο... Άλλο πράμα... Αυτό το φουστάνι άφησε εποχή».

Ποτέ δεν είχα δει τη μαμά μου να παραδίνεται με τόση απόλαυση σε κάτι όπως στην αναπόληση των ταξιδιών που έκανε με τον μπαμπά μου προτού γεννηθώ.

Η απουσία παιδιού δεν την απασχολούσε καθώς άφηγε πίσω της τα τριάντα, ούτε καθώς πλησίαζε τα σαράντα. Το μητρικό της ένστικτο διοχετευόταν στη φροντίδα του Θεμιστοκλή, ο οποίος ούτως ή άλλως έμοιαζε με παιδί. Όσο μεγάλωνε δε, η εμφάνισή του ακολουθούσε κατεύθυνση εκ διαμέτρου αντίθετη προς τη χρονολογική του ηλικία. Έμοιαζε όλο και περισσότερο με μωρό, καθώς έχανε τα μαλλιά του και έπαιρνε βάρος, το οποίο επικαθόταν κατά κύριο λόγο στα μάγουλά του.

Και ξαφνικά, όταν κανείς τους δεν το περίμενε, σε ηλικία σαράντα ετών, η Σαπφώ έμεινε έγκυος.

«Ήταν θέλημα Θεού», είπε η γιαγιά μου, η οποία είχε πλέον πάψει να ελπίζει σε ένα εγγόνι, και σταυροκοπήθηκε.

Η αινιγματική και απόμακρη αυτή γυναίκα είχε εγκατασταθεί στο σπίτι του ζεύγους από τότε που είχε χάσει τον σύζυγό της, λίγα χρόνια νωρίτερα. Θρήνησε το χαμό του με ένταση που καθόλου δεν αντιστοιχούσε στον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπιζε την παρουσία του όσο ζούσε.

«Μη χειρότερα», ψιθύριζε ο Θεμιστοκλής στη Σαπφώ μέσα

στο σκοτάδι, λίγο πριν τους πάρει ο ύπνος. «Θαρρείς και περίμενε να πεθάνει για να τον χαρεί».

«Καθόλου απίθανο», συμφωνούσε η Σαπφώ. «Ως κάδρο που είναι, τα βρίσκει τέλεια με τον πεθαμένο».

«Ντροπή, Σαπφούλα. Τι σου έχει κάνει πια και την έχεις τέτοιο άχτι τη γυναίκα;»

«Ξέρεις».

Συνοφρυωνόταν η Σαπφώ. Ο Θεμιστοκλής διέκρινε τα χείλια της να μικραίνουν και τη μύτη της να γίνεται ως διά μαγείας σουβλερή. Ο θυμός και το σκοτάδι επηρέαζαν πολύ το προφίλ της.

«Έχουν περάσει τριάντα χρόνια από το χαστούκι. Είσαι υπερβολική».

«Ήταν άδικο», επαναλάμβανε εκείνη. «Εγώ ήμουν με το μέρος της».

Κι εκεί πάντα έκλεινε η συζήτηση.

Η εγκυμοσύνη της Σαπφώς πέρασε σαν μία ακόμη αποτυχημένη άσκηση φαντασίας. Το εορταστικό κλίμα που δημιουργούσαν οι αντιδράσεις των άλλων την έφερνε σε διαρκή αμηχανία, ενώ οι εικασίες, οι συμβουλές και οι περιποιήσεις την έκαναν να πλήττει.

«Μεγάλο μπελά βάλουμε στο κεφάλι μας», είπε κάποια μέρα, εντελώς άστοχα, στον άντρα της, προς το τέλος του έκτου μήνα.

«Τι λες, βρε Σαπφώ;» της είπε κοιτώντας την εμβρόντητος. «Μπελάς το παιδί;»

«Όχι το παιδί βέβαια», απολογήθηκε εκείνη. «Για την εγκυμοσύνη μιλούσα».

«Ένα και το αυτό, Σαπφώ μου», διαμαρτυρήθηκε ενοχλημένος. «Το παιδί από την εγκυμοσύνη ξεκινάει. Να μην εξηγούμε και τα αυτονόητα», πρόσθεσε κι απομακρύνθηκε από κοντά της χωρίς να την κοιτάξει.

Ο Θεμιστοκλής σπανίως άφηγε έναν δυσάρεστο διάλογο να κλείσει χωρίς κάποια απόπειρα να επαναφέρει το κλίμα στην πρότερη κατάσταση. Ήταν εκ φύσεως ειρηνοποιός. Η Σαπφώ έμεινε μόνη και ξαφνικά ένιωσε μεγάλη πίκρα. Κοίταξε το εξόγκωμα της κοιλιάς της. Ήταν εμφανές και βαρύ. Δε χρειάστηκε να του καταλογίσει τίποτα. Πεταγόταν πρόθυμα στο κενό που είχε αφήσει ο μισοτελειωμένος διάλογος για να τον κλείσει.

«Εγώ φταίω», είπε.

Είμαι σίγουρη ότι αυτή είναι η πρώτη φράση που ξεστόμισα, κουλουριασμένη σε έναν στενό σκοτεινό χώρο, ο οποίος δεν ήταν καθόλου έτοιμος να με φιλοξενήσει. Όπως όταν επισκεπτεσαι κάποιον απροειδοποίητα και διαπιστώνεις από το βλέμμα του ότι η ιδέα σου δεν τον έχει ενθουσιάσει.

«Μήπως ενοχλώ;» λες αμήχανα, παρότι το βλέπεις πως ενοχλείς.

«Όχι, όχι. Τι είναι αυτά που λες; Πέρνα», σου λέει ευγενικά αλλά χωρίς πειθώ, γιατί θέλει να το καταλάβεις ότι ενοχλείς.

Οπότε περνάς, κάθεσαι ζαρωμένος σε μια γωνιά και δε βλέπεις την ώρα να φύγεις.

Η δίφυλλη τζαμένια πόρτα

Το σπίτι μου βρισκόταν σε μια ήσυχη γειτονιά της πόλης και ήταν μεγάλο, απλό και καλαίσθητο. Εκατέρωθεν της εισόδου υπήρχαν δύο φοίνικες, που το πλαισίωναν με χάρη αλλά ταυτόχρονα έδιναν την εντύπωση ότι το προστάτευαν σαν δύο σιωπηλοί και πιστοί σωματοφύλακες με λοφίο. Στον μπροστινό κήπο υπήρχαν περιποιημένα παρτέρια με τριανταφυλλιές μέσα

σε μεταλλικούς σκελετούς σε σχήμα χωνιού, οι οποίοι περιέβαλλαν τα κλαδιά, ώστε να διατηρούν το σχήμα τους. Ηλιοτρόπια, χρυσάνθεμα, πανσέδες και γαρύφαλλα φυτεύονταν ανάλογα την εποχή από τον κηπουρό και η μαμά μου τα φρόντιζε με υπομονή, φορώντας ειδικά γάντια. Στον πίσω κήπο υπήρχε πηγάδι, στέρνα, πορτοκαλιές, μανταρινιές και λεμονιές, μια ροδιά και μια καρδιά, της οποίας τα κλαδιά έφταναν μέχρι το παράθυρό μου.

Το σπίτι είχε υπόγειο, ισόγειο και δώμα, που λεγόταν σιρβανί, καθώς κι ένα δωματιάκι απέναντι από την κουζίνα, που λεγόταν δεσπέντζια. Εκεί ήταν το ψυγείο και πολλά ντουλάπια, των οποίων οι πόρτες είχαν στο κέντρο τους ένα μεγάλο φύλλο τζάμι. Από τη μέσα μεριά υπήρχαν λεπτεπίλεπτα κουρτινάκια από τούλι, που πηγαινοέρχονταν πάνω σε λεπτές ράγες αποκαλύπτοντας ή κρύβοντας το περιεχόμενο των ντουλαπιών, κατά βούληση. Στη δεσπέντζια φυλάσσονταν τα γλυκά του κουταλιού και οι πελτέδες, οι ξηροί καρποί και τα κολουράκια, τα πρόχειρα καθημερινά τραπεζομάντιλα, τα σουπλά και τα σουβέρ.

Το αγαπούσα πολύ το σπίτι μου. Περιφερόμουν μέσα σ' αυτό όπως η Κοκκινোসκουφίτσα σε ένα δάσος χωρίς λύκο. Υπήρχε ακόμα και η γιαγιά, που καθόταν τα απογεύματα δίπλα μου στον καναπέ και μου διάβαζε ιστορίες της Θείας Λένας. Τέλος, στο σπίτι μας ζούσε και δούλευε η Δέσποινα από την εποχή που παντρεύτηκαν οι γονείς μου. Η Δέσποινα ήταν φλύαρη, αδύνατη και νευρώδης. Της άρεσε να με αγκαλιάζει και να με σφιγγει με τέτοια δύναμη που μου ερχόταν να σκάσω. Ήταν πάντα ιδρωμένη αλλά ουδέποτε μύριζε. Ήταν μανιακή με την καθαριότητα. Είχα και νταντά, τη Λεμονιά, που ερχόταν κάθε πρωί κι έφευγε το βράδυ.

Γνώριζα το σπίτι μου απ' έξω κι ανακατωτά και το εμπιστευό-

μουν. Δεν ανησυχούσα μην αλλάξει διάθεση, μη μετακινηθεί και μου κλείσει καμιά πόρτα κατάμουτρα τη στιγμή που ήμουν έτοιμη να την ανοίξω και να μπω σε ένα δωμάτιο. Σε αντίθεση με τη μαμά μου, το σπίτι δε μου έκρυβε τίποτα και δε μου κρυβόταν ποτέ. Όλα αυτά βέβαια μέχρι τη δίφυλλη τζαμένια πόρτα. Από κει και πέρα τα πράγματα άλλαζαν.

Η πόρτα αυτή χώριζε το σπίτι στα δύο σαν το τοίχος του Βερολίνου. Ήταν φτιαγμένη από αδιαφανές τζάμι πλαισιωμένο με περίτεχνη διακόσμηση. Οι γραμμές της διακόσμησης ήταν διαφανείς, πράγμα που μου επέτρεπε να κολλάω τη μύτη μου πάνω τους και να βλέπω, μέσα από τεθλασμένες, ευθείες και καμπύλες, από την άλλη μεριά. Πίσω από την πόρτα βρισκόταν ένα ακόμα χολ, το δωμάτιο της μαμάς και του μπαμπά και το σαλόνι, χώροι άπιαστοι και μακρινοί. Η δίφυλλη πόρτα ήταν το σύνορο ανάμεσα σε δύο κόσμους, της μαμάς και τον δικό μου, ένα σύνορο αδιαφανές, θολό κι εύθραστο σαν γυαλί.

Περνούσα πολλές ώρες στο σπίτι με μία και μοναδική πανταχού παρούσα επιταγή: «Ησυχία, η μαμά ξεκουράζεται». Ουδέποτε αναρωτήθηκα γιατί η μαμά μου ξεκουραζόταν τόσο πολύ ούτε γιατί όλοι περιφρουρούσαν αυτή την ξεκούραση με τόση σοβαρότητα. Έμαθα να παίζω μόνη μου, να διασκεδάζω πλάθοντας ιστορίες και να συναναστρέφομαι φανταστικούς φίλους. Ενοχλούσα τη μαμά μου όσο το δυνατόν λιγότερο. Αφουγκραζόμουν τους ήχους και προσπαθούσα να μαντέψω τις κινήσεις πίσω από τη δίφυλλη τζαμένια πόρτα. Όταν έβγαινε, την έπαιρνα από πίσω μες στο σπίτι σαν επίμονο κουτάβι.

«Τι είναι, Μυρσίνη;» ρωτούσε ελαφρώς ενοχλημένη.

«Τίποτα», απαντούσα.

«Πήγαινε να παίξεις τότε», μου έλεγε μαλακά αλλά άκεφα.

«Θα έρθεις να παίξουμε μαζί;»

«Πήγαινε εσύ και θα έρθω σε λίγο».

Όμως ποτέ δεν ερχόταν. Ή σχεδόν ποτέ. Τις σπανιότατες φορές που παίζαμε μαζί δεν μπορούσα να το απολαύσω, γιατί φοβόμουν πως δε θα κρατήσει αρκετά.

Με τον μπαμπά τα πράγματα ήταν αλλιώς. Όταν γυρνούσε από τη δουλειά, κουβαλώντας πάντα και μια φραντζόλα ψωμί που μοσχομύριζε, άνοιγε την αγκαλιά του με ένα πονηρό χαμόγελο και με περίμενε ακίνητος. Εγώ έπαιρνα φόρα, πηδούσα πάνω του κι εκείνος μ' έπιανε στον αέρα και μ' έσφιγγε. Ο μπαμπάς μου μύριζε «έξω». Ανάλογα με τις εποχές και τα μέρη από όπου είχε περάσει πριν γυρίσει στο σπίτι μύριζε φούρνο, ψαράδικο, φρεσκοκαβουρδισμένο καφέ, τσιγάρο ή απλώς δρόμο. Το μακρινό αυτό «έξω» ήταν μια πανδαισία ποικιλίας, βαβούρας κι ελευθερίας που με σαγήνευε.

Η αγκαλιά του μπαμπά, εκτός ότι έφερνε τις μυρωδιές του έξω κόσμο, ήταν και το διαβατήριό μου για την είσοδο στο πέραν της τζαμένιας πόρτας σπίτι. Μόνο μαζί του περνούσα αυτό το όριο με ασφάλεια και φυσικότητα και μόνο δίπλα του ένιωθα ότι θα πάρω από τη μαμά ό,τι καλύτερο είχε να δώσει, ασχέτως αν αυτό το καλύτερο προοριζόταν γι' αυτόν. Ήταν το μέσο μου για την εύνοιά της.

«Πάμε να γαργαλήσουμε λιγάκι τη μαμά;» μου έλεγε καμιά φορά επιστρέφοντας από τη δουλειά του.

Τότε διασχίζαμε μαζί την επίμαχη περιοχή και μπαίναμε στο δωμάτιο. Η μαμά βρισκόταν στο κρεβάτι φορώντας μια ρόμπα καπιτονέ, χρώματος ροζ παλ. Ήταν μισοξαπλωμένη και στα πόδια της υπήρχε ακουμπισμένο ένα βιβλίο. Ήταν πιο όμορφη στο κρεβάτι απ' ό,τι όταν σηκωνόταν και φτιαχνόταν. Είχε τα μαλλιά

λυτά κι όταν έβγαζε τα γυαλιά της εμφανίζονταν τα μάτια της, τεράστια κι εκφραστικά, κάνοντάς με να τρέμω από την ξαφνική δόση τόσης ομορφιάς κι εγγύτητας. Ο μπαμπάς με ανέβαζε πάνω στο μεγάλο κρεβάτι κι έπεφτε δίπλα μας αγκαλιάζοντάς μας, ζουλώντας και γαργαλώντας μας.

«Βγήκες καθόλου σήμερα, Σαπφούλα;» ρωτούσε τη μαμά.

«Μέχρι τον κήπο», απαντούσε εκείνη. «Δεν είχα διάθεση».

Στο κομοδίνο της υπήρχε ένα ραδιοφωνάκι, βιβλία, ξαπλωτά κουτάκια με χάπια και όρθια κουτάκια με σταγόνες.

«Άσε με να τις βάλω εγώ», την παρακαλούσα όταν έφτανε η ώρα να τις πάρει.

«Με πολλή προσοχή. Δέκα. Ούτε μία παραπάνω», με προειδοποιούσε πάντα.

Έτσι έμαθα να μετρώ. Έπινα το σταγονόμετρο και πατούσα πολύ πολύ απαλά τη μαλακή του άκρη, κρατώντας την ανάσα μου από προσήλωση. Έμαθα να έχω μαμά με το σταγονόμετρο. Και μάλιστα να νιώθω υπεύθυνη για τον αριθμό των σταγόνων.

Όταν οι μεγάλοι του σπιτιού δεν περιφρουρούσαν την ξεκούραση της μαμάς μου, περιφρουρούσαν με επιμέλεια τη δική μου υγεία, ασφάλεια και διατροφή. Ήμουν ένα παιδί υπερπροστατευμένο. Υπερπροστασία: ο ατυχής συνδυασμός καταρρακτώδους φροντίδας και αδυναμίας του ανθρώπου που την υφίσταται να πει «φτάνει». Ο υπερπροστατευμένος άνθρωπος είναι σαν λουλούδι πνιγμένο από το πολύ πότισμα. Σκύβει το κεφάλι του και πεθαίνει ηττημένο από τον οίστρο της φροντίδας. Η δική μου υπερπροστασία προτού αποκτήσει όνομα ήταν πολλά μικρά γεγονότα που με ενοχλούσαν χωρίς να το συνειδητοποιώ. Όταν αυτά άρχισαν να πληθαίνουν και να επαναλαμβάνονται, η υπερπροστασία μεγάλωσε σε όγκο, γιατί απέκτησε άλλες δύο διαστάσεις, την αναμονή και